

3. **Корнійчук О.П.** Фондовий ринок: теорія і практика / О.П. Корнійчук; ред. Б.М. Данилишин ; НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил України. – К. : [б. в.], 2009. – 224 с
4. **Котова М.В.** Трансформація фондового ринку України в умовах світової глобалізації / М.В. Котова, В.С. Задорожнюк // Економіка: реалії часу. - № 1(6), 2013р. – С. 153-157, С.154
5. **Нескорודה І.І.** Особливості функціонування фондового ринку України /І.І. Нескорודה. - Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://sciencepractice.com.ua/article/53-2013-08-19.html>
6. Остання надія: що принесе подвійний лістинг на український фондовий ринок - Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://ua.prostobank.ua/>
7. Офіційний сайт Національного банку України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Національного комітету з цінних паперів та фондового ринку. - [Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua>.
9. **Ткаченко С.** Оцінка стану і перспективи розвитку фондового ринку України / С. Ткаченко// Вісник НБУ. – 2010. - №8. – С. 44-50.
10. **Чайковська В.П.** Інфраструктура фондового ринку України: сучасний стан та тенденції розвитку / В.П. Чайковська. - Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2692>

*Стаття надійшла: 23.03.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Мельник В.М.*

УДК 656.078.89
М210

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Козіна К. Г., аспірант

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

***Анотація.** Транспортний комплекс є важливою складовою у структурі економіки України. Ефективне функціонування державної транспортної системи та включення її в світову транспортну мережу відіграє визначальну роль в економічному розвитку країни, формуючи внутрішній ринок, посилюючи транскордонні зв'язки України з зовнішнім світом. Метою статті є дослідження конкурентоспроможності автотранспортного підприємства як економічної категорії. Підвищення жорсткості методів та форм прояву конкуренції, прискорення темпів змін параметрів ринку викликали об'єктивну необхідність удосконалення на українських автотранспортних підприємствах підходів до управління їх конкурентоспроможністю. Предметом дослідження є конкурентоспроможність автотранспортного підприємства. Основними методами дослідження є метод аналізу, синтезу, порівняння, метод систематизації. Метод аналізу та порівняння використовуються при розгляді понять міжнародна конкурентоспроможність автотранспортного підприємства (АТП) та конкурентоспроможність АТП на ринку міжнародних перевезень, метод синтезу – при визначенні особливостей управління конкурентоспроможністю підприємства, метод систематизації – для виявлення цілей та принципів управління конкурентоспроможністю АТП на міжнародному ринку. В процесі написання роботи отримані наукові й практичні результати: уточнена сутність та характерні ознаки поняття конкурентоспроможності автотранспортного підприємства; визначена та обґрунтована співставність понять міжнародна конкурентоспроможність АТП і конкурентоспроможність АТП на ринку міжнародних перевезень, цілей їх управління. Конкурентоспроможність АТП – це системна здатність АТП доцільно використовувати свої конкурентні переваги на конкретному ринку, що забезпечує задоволення платоспроможного попиту споживачів з максимальною корисним ефектом, продуктивне функціонування підприємства порівняно з конкурентами та його усталений розвиток. Конкурентоспроможності АТП характеризується подвійністю: з одного боку відображає продуктивність та ефективність економічного суб'єкта відносно конкурентів, з іншого – і продуктивність і ефективність АТП залежать від характеру і сили його конкурентної позиції та здатності реалізовувати свої конкурентні переваги. Поняття міжнародної конкурентоспроможності АТП можна характеризувати як узагальнююче, а конкурентоспроможність АТП на ринку міжнародних перевезень – як конкретизуюче. Міжнародна конкурентоспроможності АТП порівняно з конкурентоспроможністю АТП на ринку міжнародних перевезень має більш широкі масштаби та цілі управління.*

***Ключові слова:** транспортний комплекс, конкурентоспроможність АТП, конкурентоздатність АТП, міжнародна конкурентоспроможність АТП, конкурентоспроможність АТП на ринку міжнародних перевезень, управління конкурентоспроможністю АТП.*

Постановка проблеми. В епоху глобалізації та інтернаціоналізації міжнародної торгівлі одним з головних критеріїв довгострокового та сталого функціонування і розвитку підприємства є його конкурентоспроможність. Транспортний комплекс – одна з найважливіших складових виробничо-соціальної структури економіки України. Його стале та ефективне функціонування є необхідною умовою стабілізації та розвитку економіки, поліпшення умов і рівня життя населення, системної безпеки і обороноздатності країни. Українські автотранспортні підприємства задовольняють потреби національної економіки та населення у перевезеннях, однак структура парку автомобілів є недосконалою, більшість транспортних засобів не відповідають сучасним екологічним вимогам. Також розширення діяльності транспортних підприємств, створення транспортних підрозділів у різних підприємницьких структурах, ринкове ціноутворення є причиною суттєвого зростання конкуренції між суб'єктами транспортного комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні засади та практичні підходи оцінювання конкурентоспроможності, в тому числі автотранспортних підприємств, відображені в працях вітчизняних і зарубіжних вчених [1–8], таких як Дяченко Т. О., Пеньшина, Н.В., Сафонові Н. А., Внукової С. М., Чорноус О. І., Чеп'юк Л. М., Пономарьової Н. М., Івасишиної Н. В. та багатьох інших.

Невирішені складові загальної проблеми. Але сьогодні лишається не обґрунтованою сутність поняття «конкурентоспроможність» щодо автотранспортного підприємства та не визначене питання співставності та розмежування міжнародної конкурентоспроможності АТП і конкурентоспроможності АТП на ринку міжнародних перевезень.

Формулювання цілей статті. Цілями статті є уточнення сутності та характерних ознак поняття конкурентоспроможності автотранспортного підприємства та визначення співставності понять міжнародна конкурентоспроможність АТП і конкурентоспроможність АТП на ринку міжнародних перевезень, цілей їх управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальному розумінні конкурентоспроможність є досягненням встановленої мети у певній конкретній сфері діяльності у процесі суперництва з іншими членами ринку або у процесі співпраці та партнерства.

Погоджуючись з позицією Л. І. Піддубної [9, с. 51] стосовно характерних ознак конкурентоспроможності, то відносно автотранспортних підприємств можна сказати, що основними ознаками їх конкурентоспроможності є наступні:

відносність. Конкурентоспроможність АТП проявляється лише шляхом порівняння показників та характеристик економічного суб'єкта з показниками і характеристиками інших суб'єктів даного ринку;

релевантність критерію конкурентоспроможності, який означає, що конкурентна позиція економічного суб'єкта відносно інших суб'єктів може бути визначена тільки в межах релевантного, тобто відповідного середовища, ринку;

динамічність критерію конкурентоспроможності АТП характеризує дійсне положення суб'єкта господарювання у конкретних часових координатах як результат його конкурентної діяльності.

Конкурентоздатність та конкурентоспроможність АТП вважають близькими за змістом поняттями, вони мають спільні ознаки, але також існують і суттєві їх відмінності [10, с. 35–36]. Конкурентоздатність АТП відображає майбутні можливості функціонування на ринку транспортних послуг, а конкурентоспроможність відображає сучасний стан підприємства на даному ринку (рис.1).

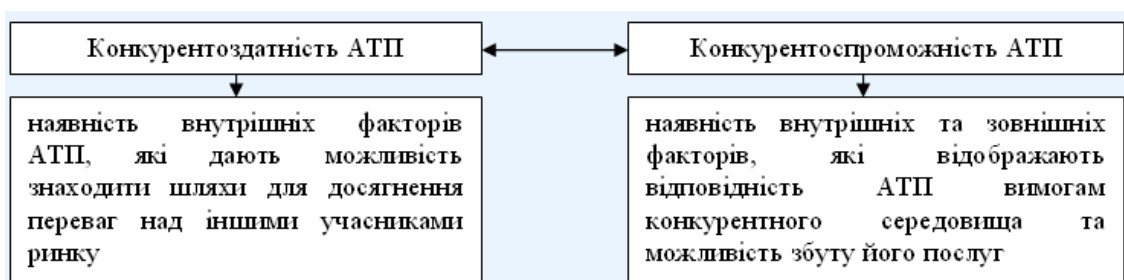

Рисунок 1 – Конкурентоздатність та конкурентоспроможність АТП

В процесі інтеграції та інтернаціоналізації економіки, міжнародна діяльність автотранспортних підприємств набуває все більш динамічного характеру, та одночасно загострюється їх конкурентна боротьба.

Тому, актуальним постає питання визначення міжнародної конкурентоспроможності АТП та конкурентоспроможності АТП на ринку міжнародних перевезень.

Згідно дослідження В. С. Пономаренко питання міжнародної конкурентоспроможності підприємства [11], відносно АТП можна сказати, що це властивість, яка забезпечує системну реалізацію мети та досягнення результатів, необхідних і достатніх для усталеного функціонування АТП як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності.

Згідно позиції Д. А. Акермана [12], конкурентоспроможність автотранспортного підприємства на ринку міжнародних перевезень необхідно розглядати як здатність АТП створювати та реалізовувати послугу, цінові й нецінові якості якої більш привабливі, ніж в аналогічній послуги конкурентів на конкретному міжнародному ринку.

За своєю спрямованістю процес управління міжнародною конкурентоспроможністю автотранспортного підприємства має більш широкі масштаби порівняно з управлінням конкурентоспроможністю АТП на ринку міжнародних перевезень [13, 14] (табл. 1).

Таблиця 1 – Порівняння спрямованості процесу управління міжнародною конкурентоспроможністю автотранспортного підприємства та управління конкурентоспроможністю АТП на ринку міжнародних перевезень

Управління міжнародною конкурентоспроможністю АТП	Управління конкурентоспроможністю АТП на ринку міжнародних перевезень
нейтралізація або обмеження ступеня дії негативних чинників зовнішнього впливу на стан АТП	визначення можливостей і загроз АТП, ступеня інтенсивності конкуренції на зовнішньому ринку, рівня «вхідного бар'єру»
активне використання позитивних чинників зовнішнього впливу на рівень міжнародної конкурентоспроможності АТП	визначення основних ключових факторів успіху підприємства, конкурентних переваг, які можуть забезпечити йому успішне функціонування та довгострокове випередження конкурентів на ринку міжнародних перевезень
ефективна адаптацію підприємства до вимог зовнішнього середовища шляхом розвитку стратегічного потенціалу	розробка та вибір з альтернативних конкурентної стратегії, за реалізації якої АТП буде можливим досягти поставлених цілей
забезпечення гнучкості підприємства – здатності до синхронної й адекватної його реакції на зміни конкурентного середовища	оцінка і контроль реалізації визначеної стратегії управління конкурентоспроможністю АТП на ринку міжнародних перевезень та, за необхідності, внесення до неї змін або коректив

Тобто, цілі управління міжнародною конкурентоспроможністю АТП можна характеризувати як узагальнюючі, а цілі управління конкурентоспроможністю АТП на ринку міжнародних перевезень – як конкретизуючі.

Управління міжнародною конкурентоспроможністю автотранспортного підприємства та управління конкурентоспроможністю АТП на ринку міжнародних перевезень базується на конкретних принципах [13, 14] (табл. 2). Таблиця 2 – Загальні принципи управління конкурентоспроможністю АТП на ринку міжнародних перевезень

№	Принцип	Зміст принципу
1	Єдність теорії і практики управління конкурентоспроможністю АТП	Будь-яке управлінське рішення не має суперечити принципам і методам управління конкурентоспроможністю та розв'язувати принаймні одну з поставлених практичних задач
2	Системність	Аналіз та дослідження будь-якого об'єкту управління як системи
3	Наукова обґрунтованість управління	Врахування законів і закономірностей діяльності суб'єктів господарювання в системі управління конкурентоспроможністю АТП, застосування наукових підходів та економіко-математичних методів, що сприяють підвищенню продуктивності функціонування системи управління конкурентоспроможністю АТП
4	Розподіл об'єктів управління за їх вагомістю та важливістю	Визначення значимості, рангу об'єктів та чинників за їх ефективністю, продуктивністю, вагомістю.
5	Багатоваріантність	Розробка альтернативних напрямків та варіантів управління конкурентоспроможністю АТП
6	Співвідносність альтернативних варіантів управлінських рішень	Альтернативні напрямки та варіанти управління конкурентоспроможністю АТП приводяться до сумірного вигляду за основними показниками: реалістичність та тривалість втілення, якість реалізації, співвідношення наявних ресурсів отриманому результату, ступінь ризику тощо
7	Підтримання та розвиток конкурентних переваг АТП	SWOT-аналіз діяльності АТП, а саме виявлення сильних та слабких сторін підприємства, на основі яких формується ефективна конкурентна стратегія та загрози і можливостей ринку, що дозволяє підприємству займати значну частку на конкретному ринку

№	Принцип	Зміст принципу
8	Ринкова орієнтація	Розвиток АТП визначає середовище його діяльності, а саме розвиток та співвідношення попиту та пропозиції на конкретному ринку
9	Цільова спрямованість	Відповідність напрямків і підходів управління конкурентоспроможністю АТП цілям його конкурентної стратегії
10	Комплексність	Врахування всіх складових потенціалу підвищення конкурентоспроможності АТП, які відповідають всім функціональним сферам діяльності підприємства
11	Гнучкість	Стратегічна пристосованість до мінливих ринку (наприклад, в разі кардинальної зміни його параметрів, появи нових можливостей чи загроз для діяльності підприємства)
12	Етапність	Процес розробки, реалізації та контролю конкурентної стратегії АТП має бути впорядкований та врегульований процедурно та в часі

Застосування вищенаведених принципів управління дозволяє виявити та використати важливі взаємозв'язки системи управління конкурентоспроможністю, дає змогу враховувати всі чинники та спрямувати механізм управління на досягнення поставленої мети автотранспортного підприємства.

Висновки. Отже, конкурентоспроможність АТП – це системна здатність АТП доцільно використовувати свої конкурентні переваги на конкретному ринку, що забезпечує задоволення платоспроможного попиту споживачів з максимально корисним ефектом, продуктивне функціонування підприємства порівняно з конкурентами та його усталений розвиток.

Конкурентоспроможність автотранспортного підприємства відображає продуктивність та ефективність економічного суб'єкта відносно конкурентів, посередників та споживачів. Продуктивність АТП пов'язана з якістю надаваних послуг, доходністю та часткою ринку, що займає підприємство. Ефективність – з економією затрат. І продуктивність і ефективність АТП залежать від конкурентної раціональності фірми, тобто сили її конкурентної позиції, та здатності реалізовувати свої конкурентні переваги. Це доводить подвійний характер конкурентоспроможності АТП.

Поняття міжнародної конкурентоспроможності АТП можна характеризувати як узагальнююче, а конкурентоспроможність АТП на ринку міжнародних перевезень – як конкретизуюче. Міжнародна конкурентоспроможність АТП порівняно з конкурентоспроможністю АТП на ринку міжнародних перевезень має більш широкі масштаби та цілі управління. Можна стверджувати, що конкурентоспроможність підприємства на ринку міжнародних перевезень є складовою частиною системи міжнародної конкурентоспроможності автотранспортного підприємства.

Перелік посилань.

1. **Дяченко Т. О.** *Визначення конкурентоспроможності автотранспортних підприємств та стратегії її підвищення* [Текст]: автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.07.04 / Дяченко Тетяна Олексіївна; Національний авіаційному університеті Міністерства освіти і науки України. – К., 2002. – 22 с.

2. **Пеньшин Н. В.** *Конкурентоспособность услуг автомобильного транспорта в условиях посткризисной модернизации экономики России* / Н. В. Пеньшин. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2010. – 156 с.

3. **Сафонова Н. А.** *Организационно-экономические методы повышения конкурентоспособности автотранспортного предприятия* [Текст]: автореф. дис.... канд. экон. наук: 08.00.05 / Сафонова Наталья Александровна; Санкт-Петербургский государственный университет водных коммуникаций. – СПб., 2000. – 18 с.

4. **Внукова С. М.** *Економічні аспекти підвищення ефективності перевезень вантажів у міжнародному сполученні* [Текст]: автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.07.04 / Внукова Світлана Миколаївна; Українська державна академія залізничного транспорту. – Х., 2004. – 21 с.

5. **Чорноус О. І.** *Забезпечення стійкого функціонування автотранспортної системи регіону* [Текст]: автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.00.05 / Чорноус Оксана Ігорівна; Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук України. – Донецьк, 2009. – 25 с.

6. **Чеп'юк Л. М.** *Методи, моделі і стратегії інвестування процесів міжнародних перевезень* [Текст]: автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.06.01 / Чеп'юк Людмила Миколаївна; Національний транспортний університет. – К., 2004. – 23 с.

7. **Пономарьова Н. М.** *Оцінка впливу маркетингових інструментів на управління конкурентоспроможністю автотранспортного підприємства* [Текст]: автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.00.04 / Пономарьова Наталя Миколаївна; Українська державна академія залізничного транспорту. – Х., 2008. – 24 с.

8. **Івасишина Н. В.** *Підвищення ефективності міжнародних автомобільних перевезень вантажів* [Текст]: автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.06.01 / Івасишина Наталя Володимирівна; Національний транспортний університет. – К., 2002. – 21 с.

9. Піддубна Л. І. Міжнародна конкурентоспроможність підприємства: теорія та механізм забезпечення [Текст]: Монографія. / Л. І. Піддубна– Х.: ВД «ІНЖЕК», 2011. – 400 с.

10. Виханский О.С. Стратегическое управление [Текст]: Учебник для вузов. – М.: Гардарики, 2000. – 229 с.

11. Пономаренко В. С. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства [Текст]: Підручник./ В. С. Пономаренко, Л. І. Піддубна– Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 328 с.

12. Акерман Д. А. Конкурентоспроможність українських підприємств на зовнішньому ринку [Електронний ресурс] / Д. А. Акерман. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua>

13. Сіваченко І. Ю. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації) [Текст]: Навч. посібник / За ред. І. Ю. Сіваченка. – Київ: ЦНЛ, 2003. – 186с.

14. Балабанов Л. В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: стратегічний підхід [Текст]: Монографія / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – Донецьк: Дон ДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2006. – 294 с.

Стаття надійшла: 25.03.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Горелов Д.О.

УДК 330.564.2-021.23:33.012.23

P360, P460, Z13, O15

НЕРАВЕНСТВО ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ: ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ФОРМЫ

Тютюнникова С.В., доктор экон. наук, профессор

Кулиш О.С., аспирантка

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

Анотація. Предметом дослідження цієї статті є нерівність доходів населення країн з трансформаційною економікою. Досліджуючи різні теоретичні погляди на проблему нерівності та її зв'язок з економічною ефективністю, варто відзначити, що немає однозначної відповіді на питання про їх взаємозв'язок. Піонером вивчення взаємозв'язку економічного зростання та нерівності доходів є видатний економіст С. Кузнець, що встановив статистичну залежність вищезазначених категорій на основі використання даних різних країн світу, що знаходяться на різних щаблях розвитку. Сучасні теорії дослідження зв'язку нерівності доходів та економічного зростання використовують ряд факторів (недосконалість кредитного ринку, відмінність норм заощадження, стимулювання працівників тощо), пояснюючи з їх допомогою позитивний або негативний вплив нерівності на економічну ефективність.

Однією з відповідей на питання про вплив нерівності на економічну ефективність є поділ її на продуктивну та непродуктивну (надлишкову). Продуктивна нерівність - це нерівномірний розподіл ресурсів і грошових потоків серед населення, який характеризується економічними факторами, об'єктивно зумовленими ринковими механізмами. Вплив продуктивної нерівності на ефективність економічного розвитку є позитивним, стимулюючи продуктивну конкуренцію, економічну активність населення, створюючи умови для розвитку і вдосконалення навичок і здібностей людей.

Непродуктивна нерівність являє собою нерівномірний розподіл грошових і матеріальних благ серед населення та обумовлена такими факторами, як бюрократія, незаконна приватизація і розграбування національного багатства. Непродуктивна нерівність є гальмом економічного розвитку, посилюючи поляризацію, розширюючи, знижуючи стимули населення до ефективної трудової діяльності та є джерелом депресивних настроїв, що вводять людей в коло бідності.

Виходячи з вищесказаного, важливим є зниження рівня непродуктивної нерівності, що обумовлює певне втручання держави, яка покликана компенсувати недоліки ринкової системи, знижуючи соціально-економічну нерівність. Забезпечення кожної людини правом на певні стандарти і мінімальні гарантії, регулювання доходів шляхом їх перерозподілу – ось основні функції держави як суб'єкта соціально-ринкової економіки.

Ключові слова: нерівність доходів, продуктивна нерівність, непродуктивна нерівність, надлишкова нерівність, економічне зростання, трансформаційна економіка.

Постановка проблеми. Экономика стран бывшего постсоветского пространства при переходе к рыночной экономике столкнулись с тем, что в них произошел резкий скачок от социально однородного общества к крайне неравномерному. Это вылилось в ряд конфликтов и усиление дифференциации общества, большая часть которого опустилась в нижние страты, многие же оказались на грани выживания. С каждым годом неравенство росло, воспроизводясь в последующих поколениях и, тем самым, оставаясь неискоренимым злом современной системы хозяйствования. Разрушение существовавшей системы хозяйствования, профсоюзов, доступности образования и других благ произошло безальтернативно, без построения новой